

„Magatartására a feltétlen megbízhatóság, az önmaga és mások iránt érzett nagyfokú felelősség jellemző.”

„Tartalmas kiselőadásaival sokszor hozzájárult az osztályfőnöki órák és az őrsi foglalkozások sikeréhez.”

„Fáradhatatlan, ha az osztályért, a közösségért kell dolgoznia. Társainak szívesen segít az iskolai munka minden területén.”

„Nemcsak saját célja eléréseért tud kitartóan, erős akarattal küzdeni, hanem társai sikeréért is feloldottan, őszintén lelkesedik.” Stb.

A vizsgálat összessítése szerint ez a közösség az iskolai 8. osztályok átlagos szintjét képviseli. Az összkép, amely a távozó 8. osztályosok erkölcsi tudatosságáról és közösségi magatartásáról pillanatnyilag kialakítható, azt sugallja, hogy fejlődésük iránya megnyugtató.

IRODALOM:

1. *Bábosik István*: Az erkölcsi tudatosság szerepe a magatartás szabályozásában. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.
2. *Kelemen László*: A pedagógiai pszichológia alapkérdései. Tankönyvkiadó, Budapest, 1967.
3. *Dr. Kerékgyártó Imre-Kiss Katalin*: Mit tehet az osztályfőnök? Tankönyvkiadó, Bp., 1976.
4. *Kósáné Ormai Vera-Járó Katalin-Kalmár Magda*: Fejlődéslelektani vizsgálatok. Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.
5. *Erdélyi Judit*: Kísérleti vizsgálatok a 8–16 évesek közösségfogalmáról. Ifjúság és pszichológia. Pszichológiai tanulmányok, XIV. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.

Az önpazarlás művészete

A PEDAGÓGUSOK tevékenységét Németh László nevezte az önpazarlás művészetének. Ezt a művészetet képviseli korátrsaink közül kimagasló szinten *dr. Kerékgyártó Imre*, aki most ünnepli hatvanadik születésnapját. Méltatlan lenne, ha szó nélkül haladnánk el az évforduló mellett. Kerékgyártó Imre szinte az ország valamennyi pedagógusának jó ismerőse és tanító mestere. Ezek találkoztak vele tanfolyamokon, előadásokon. Alig van Magyarország térségében város, nagyobb község, amelyben a magyar nyelv tanításának problémáiról, a nevelés módszereiről vagy az iskolavezetés kérdéseiről ne beszélgetett volna igazgatókkal, pedagógusokkal. Kiváló *előadóként* ismertük meg mindannyian, aki az élőszó varázsával éppen úgy lekötötte hallgatóit, mint *műfajilag* változatos, *tartalmilag* friss, *gondolatokban* gazdag és *stílusában* élvezetes *írásaival*.

1917. szeptember 18-án Budapesten született. Családfáján, amint egyik írásában említette, úgy sorakoztak nemzedékről nemzedékre a pedagógusok, mint Illyés Gyulán a juhászok. Pedagógus pályáját 1940-ben Szentendrén kezdte. 1941–1950 között a budapesti VI. kerületi Kölcsey gimnázium tanára, majd az utolsó években igazgatóhelyettes. Kronstein Gábor jegyezte fel a Köznevelésben ezekről az évekről, hogy már a felszabadulás előtt is diákönkormányzatot valósított meg osztályában, amelynek tanulói között az egykori évkönyvek szerint ott találhattuk Pataki Ferencet (Szentendrén), a szociálpszichológust, Erdélyi Miklóst, az Operaház karnagyát, Szász Pétert, a TTK rektorát stb. 1950–51-ben a budapesti I. kerületi Toldy gimnázium igazgatója, majd 1951–59 között az oktatásügyi minisztérium különböző (továbbképzési,

általános iskolai, gimnáziumi) főosztályain dolgozott, illetve a PTI módszertani osztályának vezetője volt. 1953-ban a miniszter a tantervi bizottság tagjává nevezte ki. Ennek a bizottságnak volt a feladata, hogy az általános iskolák alsó tagozatának első korszerű tantervét elkészítse. A bizottság munkája alapozta meg azt az egy életre szóló barátságot, amely Kerékgyártó Imrét *Gaál Gézával*, a szegedi főiskola gyakorló iskolájának akkori igazgatójával és *Németh Istvánnal*, a szegedi Tanárképző Főiskola tanárával összekapcsolta.

Ez az időszak Kerékgyártó Imre életének első jelentős alkotói korszaka. Ebben az időben munkásságának középpontjában *a magyar nyelv tanításának* propagálása volt. Tervszerűen lépésről lépésre igyekezett az anyanyelv oktatásának – ahogy ő nevezte először: *az anyanyelvi nevelés* ügyének – megnyerni az ország pedagógusait. Megszervezte az 50-es évek első tantárgyi konferenciáját: *a nyelvtanítási konferenciát* (Ennek anyaga az ő szerkesztésében a Szocialista Nevelés Könyvtárban jelent meg.), majd munkatársak bevonásával megírta *A helyesírás, A fogalmazás tanítása* c. módszertani könyveket. Az előbbiről Ágoston György a Pedagógiai Szemlében azt írta, hogy az első jelentős magyar szocialista tartalmú módszertani munka. Egyik szerzője *Az irodalomelmélet tanítása az általános iskolában* c. munkának, amelyben hadat üzen a két végtetnek: a sematikus és a formálisan esztétizáló irodalomtanításnak, hogy helyettük a művészi élményt nyújtó tanítást sürgesse. Szerkesztője volt az első szaktárgyi módszertani folyóiratnak: az *Anyanyelvünk az iskolában* c. lapnak; az első szocialista tanítói kézikönyvnek. Tankönyveket írt az általános iskola alsó tagozata részére (Édes anyanyelvünk a 4. osztály számára), a felső tagozatnak és a szakmunkásképző iskoláknak. Elkészítette a tanítóképzők számára az anyanyelvi oktatás módszertanának tankönyvét. Ennek az életrészletnek lezárásaként 1959-től a Rákóczi Ferenc gimnázium igazgatóhelyettese, majd hamarosan igazgatója lesz.

ÉLETÉNEK lényeges egyedi vonása, hogy az elméleti munkában eltöltött közel egy évtized alatt sem szakadt el a mindennapi pedagógiai gyakorlattól. Amikor egy intézmény módszertani osztályának vezetője volt, *alsó tagozatos bemutató tanítást* tartott Alsónémediben, *felső tagozatos* Ózdon. (Ezekről részletes elemzés jelent meg a Köznevelésben.) Amikor viszont a mindennapok gyakorlatát kellett folytatnia, egy pillanatra sem szakadt el az elmélettől. Igazgatói tapasztalatai alapján írja meg az első *pedagógiai esettanulmányokat*, felmérések és a statisztika adatainak elemzésével hívja fel a pedagógiai közvélemény figyelmét arra, hogy a közösségről mondott szép szavak mögött egyre magányosabbak lesznek a tanulók. Írása széles körű visszhangot váltott ki, hatására Hermann Alice lelkes cikket írt a Köznevelésben *Végre elhangzott az első szó!* (1965:18.) címmel.

Igazgatói emlékeit, tapasztalatait elemzi később *Küzdelmes évek* c. munkájában. Ezt a munkát folytatja *Osztályfőnöki szemmel*. (Mindkét munka A pedagógia időszerű kérdései hazánkban sorozatban jelent meg a Tankönyvkiadónál, az utóbbi Kiss Katalin tanulmányával egy kötetben: *Mit tehet az osztályfőnök?* címmel.) Röviden idézzük a könyv méltatásából, kritikáiból: „Dr. Kerékgyártó Imre, az ismert pedagógiai szakíró művének az időbeli átfogó távolság, az alapos elméleti tájékozottság és igény ad perspektívát. Írása – mint ahogyan ezt megszoktuk – izgalmas, gondolatébresztő, olvasmányos és színes.”

AZ ÉLETPÁLYA harmadik szakasza 1967-tel kezdődik, amikor megváltik diákjaitól, és a Fővárosi Pedagógiai Intézet munkatársa lesz. Új munkaterületén *az igazgatók továbbképzését*, majd a pedagógiai *vezetőképzés* megszervezését és vezetését kapja feladatul. Jelentős tanulmányai jelennek meg az *Iskolavezetés* c. munkában a nevelőtestületről, az ifjúsági közösségekről és az értékelésről. Ő írja meg a marxizmus-

leninizmus esti egyetemének Pedagógia tankönyvében a közösségekről, a közösségi nevelésről szóló fejezetet. Érdeklődéssel fordul ebben az időszakban a *nevelési folyamat vezérlésének* kérdései felé. Kutató, kísérletező munkájának eredményeként írja meg *A nevelési folyamat vezérlése, a nevelési eredményvizsgálatok* c. munkáját. Felismeri, hogy a pszichológia elvont téziseit nehezen, nem egyszer torzán alkalmazza a gyakorlat, megírja *A pszichológiai ismeretek alkalmazása a pedagógiai intézmények vezetésében* c. kötetét, amelyben a személyiség, az emberi kapcsolatok, a közösség, az információk és a konfliktusok kérdéseit tárgyalja elvi, elméleti megalapozottsággal, de a gyakorlat szempontjait figyelembe véve. Ezt a kötetet teszi teljessé a *Szituációk és attitűdök* c. munkája. (Mindhárom a Fővárosi Pedagógiai Intézet kiadásában, a második a Fejér megyei Tk. kabinet – második kiadásában is –, jelent meg.) Terjedelmünk nem engedi meg, hogy ezeket a munkákat részletesen ismertessük, kiemeljük belőlük azokat a lényeges megállapításokat, amelyek nagyon sok nevelési kérdést új megvilágításban állítanak a pedagógia elméleti és gyakorlati művelői elé.

EGYIK TANULMÁNYÁBAN Kerékyártó Imre kifejtette, hogy pedagógiai jelenünk számos hibája abból a forrásból fakad, hogy nincs igazi neveléstörténetünk (csak intézmény és dokumentum történetet ismerünk) és pályaléktanunk. Ez a tézis alapozta meg Kerékyártó és a *Módszertani Közlemények* tartós kapcsolatát. A folyóirat szerkesztője Németh István felajánlotta: írja meg a pályaléktan egyes fejezeteit. Azóta évek teltek el, s folyóiratunk olvasói a tanúi, hogy a fejezetek számról számrá napvilágot látnak. Egyesek még abban is reménykednek, hogy egyszer majd a Tankönyvkiadó is felfigyel rájuk, s kötetbe gyűjtve és rendezve a pedagógusok kezébe adja ezeket a tanulmányokat.

Külön elemzést igényelne Kerékyártó pedagógiai műveinek stílusa. Á többnyire jellegtelen szakmai írások tömegében ez a stílus egyedi, utánozhatatlan. Feltűnő benne a naprakész tájékozottság. Téziseinek illusztrálására mindig a legújabb szépirodalmi, szakirodalmi művekből hozza a példákat. A *friss reagálás* az élet által jelzett problémákra az egyik jellemző sajátossága. Meg kell említenünk még írásainak szenvedélytől fűtött, mégis fegyelmezetten zárt logikai rendszerét. Mindegyikben megtalálunk egy alap gondolatot, amely a lényeges mondanivalót hordozza. A többi mind ennek rendelődik alá: előkészíti, taglalja, fokozott formában megismétli. Kevés olyan pedagógiai írónk van, akinek műveit ilyen szempontból érdemes lenne elemezni.

AMIKOR az évforduló alkalmából Kerékyártó Imre egyik tanítványa szerény kísérletet tesz arra, hogy egy gazdag pedagógiai tevékenység eredményeit csokorba gyűjtse, megmélékezését nem fejezheti be méltóbban másképp, mint tanítójának egyik gondolatával. Kerékyártó Imre sokszor elmondta, leírta, hogy pedagógiánk negatív vonása *az állóvíz látszólagos nyugalma*. A felszínen gyakran mindenki mindennel egyetért. A mélyben azonban ellentétes szemléletek élnek. Előadásában, írásaiban vitára, a nézetek ütköztetésére késztet. A pedagógiai realizmus képviselőjének vallja magát, s ezért feladatának mindig azt tekintette, hogy elvi alapon a pedagógusok mai gondjainak megoldásához nyújtson segítséget.

60. születésnapján pedagógusok százaival köszönöm, hogy életének példájával segített hivatásunkba vetett hitünket megőrizni. Eötvös Józseffel vallotta és életével példázta, hogy a pedagógusnak értékét nem külső elismerések határozzák meg, hanem az, hogy mennyire képes a vállalt ügyet eredményesen szolgálni.

KELENDI GYULÁNÉ

